

อนาคตของสังคมไทย

กับ

ทิศทางการปฏิรูปการเมือง

๑. อนาคตในความฝัน ฝันร่วมกัน

การมองอนาคตอาจมองในความฝันกับมองในความจริง หลายคนจึง
เกียจความฝัน แต่ที่จริงความฝันหรือจินตนาการเป็นเรื่องมีประโยชน์มาก
เพราะเป็นการให้พลัง พลังแห่งจินตนาการ คนสมัยใหม่ที่ใหม่จริงๆ หันมา
สนใจประโยชน์ของจินตนาการมากขึ้น

อนาคตของสังคมไทยที่ดูงามเป็นเรื่องที่เห็นร่วมกันได้ง่ายเราคงฝันเห็น
สังคมไทยที่มีสันติภาพประชาชนมีความสุขเพราะมีปัจจัยพื้นฐานเพียงพอทั่วถึง
มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีวัฒนธรรมที่ดูงามอื่นๆ มีสถาบันทางสังคมที่มีคุณ
ธรรมและประสิทธิภาพมีวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีมีสิ่งแวดล้อมที่ดี
มีความสัมพันธ์กับนานาชาติอารยะ มีการเรียนรู้ที่ทำให้สามารถพัฒนา
อย่างสมดุลต่อเนื่อง ทั้งทางวัตถุ สังคม จิตใจ และจิตวิญญาณอื่นๆ ขึ้นไป

ใครเลยจะไม่อยากเห็นอนาคตของสังคมไทยเป็นอย่างไรข้างต้น นี่คือข้อดีของจินตนาการ เพราะเห็นตรงกันได้ง่าย ในการร่วมกันทำอะไรๆ เราควรจะเริ่มจากจุดที่เห็นตรงกันเสียก่อน บ่อยๆ ครั้งเราไปเริ่มตรงที่เห็นต่างกันเลยแตกกันไปเลย ไม่มีพลังสร้างสรรค์เพียงพอ

จากประสบการณ์และการวิจัยได้พบว่าในกระบวนการทำงานร่วมกันควรเริ่มต้นที่จินตนาการถึงสิ่งที่ตั้งมาร่วมกัน ถ้าเริ่มต้นด้วยปัญหา บ่อยๆ ครั้งจะถูกท้วงท้นด้วยปัญหา หรือทะเลาะกันเสียจนทำงานร่วมกันต่อไปไม่ได้

อนาคตของสังคมไทยในความฝันจึงเป็นเรื่องที่ควรฝันร่วมกัน

๒. อนาคตในความจริงควรพยายามเข้าใจร่วมกัน

เมื่อพูดถึงอนาคตในความเป็นจริงย่อมเห็นต่างกันเพราะแต่ละคนยืนอยู่ ณ จุดที่แตกต่างกันเห็นคนละด้านบ้าง เห็นใกล้เห็นไกลแตกต่างกันบ้าง ฉะนั้นการเห็นต่างกันจึงเป็นธรรมดา ไม่ใช่เรื่องที่ควรไปทะเลาะกัน แต่เป็นเรื่องที่ควรสร้างความเข้าใจร่วมกันด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผมเองเห็นดังนี้

(๑) สังคมไทยมีความเจริญ-เติบโตทางเศรษฐกิจหรือทางวัตถุมากแต่ผลประโยชน์ของการเติบโตกระจุกอยู่กับคนส่วนน้อย ดังจะเห็นได้ว่าส่วนแบ่งของรายได้ของคนจน ๒๐ เปอร์เซ็นต์ข้างล่างลดลงร้อยละ ๖ ในปี ๒๕๑๘ เหลือร้อยละ ๓.๕ ในปี ๒๕๓๘ และกำลังลดลงไปต่ำกว่านี้ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนนำไปสู่ปัญหาทางจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง

(๒) จิตใจและวัฒนธรรมเสื่อมทรามลง คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น ความเอื้อเฟื้อ และความเอื้ออาทรต่อกันลดลง เพราะโรคจิตมีบทบาทมากขึ้น

(๓) มีการทำลายสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติด้วยอัตราสูง เพราะการรวมศูนย์อำนาจของการจัดการ และความไร้ประสิทธิภาพในกลไกของรัฐ

(๔) ความขัดแย้งในสังคมสูงขึ้นและความขัดแย้งบางเรื่องจะปะทุไปสู่ความรุนแรง เช่น เรื่องคนจนและการแย่งชิงทรัพยากรในชนบท เฉพาะใน

ภาคอีสาน (การวิจัยของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น) พบจุดที่มีความขัดแย้งถึง ๙๓๒ จุด ที่จังหวัดเลยที่มีการฆ่าครอบครัวเป็นจุดหนึ่งเท่านั้น จุดที่มีความขัดแย้งเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับรัฐ ประเทศไทยไม่มีทักษะในการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี อันจะส่งให้ความขัดแย้งนี้บานปลายเป็นความรุนแรงนองเลือดได้

(๕) ปัญหาความรุนแรงและความแตกสลายทางสังคม (social dis-integration) เช่น ความแตกสลายของครอบครัว ของชุมชน การค้าขายผู้หญิงและเด็กไปเป็นโสเภณีจำนวนมาก การทำร้าย การฆ่า ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น การติดยาเสพติด โรคเอดส์ การไม่ได้รับความยุติธรรมในสังคม การฉ้อราษฎ์บังหลวงที่ระบอบทั่วประเทศ

(๖) การศึกษาอ่อนแอทุกระดับ เพราะเน้นการท่อง แต่คิดไม่เป็นทำไม่เป็น และขาดการรู้ความจริง แก้ไขได้ยากเพราะระบบราชการที่แข่งกระด้างปรับตัวได้ช้า เป็นวิกฤตการณ์ทางปัญญา

(๗) สถาบันต่างๆ ทางสังคมอ่อนแอเชิงระบบ เช่น ระบบศาสนา ระบบตำรวจ ระบบราชการ ฯลฯ ทำให้แก้ปัญหาต่างๆ ได้ยากหรือก่อวิกฤตการณ์มากขึ้น

(๘) ระบบการเมืองล้าหลัง ทำให้เป็นตัวถ่วงการพัฒนาและการแก้ปัญหาทั้งหลายทั้งปวง ถ้าพูดเชิงเปรียบเทียบจะเห็นได้ชัด เมื่อก่อนเกาหลีก็ดี สิงคโปร์ก็ดี หรือมาเลเซียก็ดี ล้วนล้าหลังกว่าไทย มาบัดนี้ประเทศเหล่านี้พัฒนาขึ้นหน้าเราไปหมดแล้ว ความติดขัดทางการเมืองอาจเป็นชนวนนำไปสู่ความรุนแรง

ภาพรวมทั้งหมดบ่งบอกวิกฤตการณ์เป็นคลื่นวิกฤตการณ์ลูกที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๓ ลูกแรกคือ

๑. วิกฤตการณ์ศึกพม่า
๒. วิกฤตการณ์การล่าเมืองขึ้นของมหาอำนาจตะวันตก
๓. วิกฤตการณ์คอมมิวนิสต์

วิกฤตการณ์คลื่นลูกที่ ๔ อาจเรียกว่าเป็นวิกฤตการณ์แห่งการทำลายตัวเอง สาเหตุสลับซับซ้อนเห็นได้ยาก และแก้ได้ยากกว่าคลื่นวิกฤตการณ์ ๓ ลูกแรก หากไม่เข้าใจ ไม่สังวรณ และไม่ร่วมมือกันแก้ไข คลื่นวิกฤตการณ์ลูกนี้จะก่อให้เกิดหายนภัยใหญ่หลวงในสังคมไทย

๓. การปรับเปลี่ยนชีวิต

วิกฤตการณ์ปัจจุบันที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ยากและรุนแรงเกินกว่าที่จะแก้ไขได้ด้วยการกล่าวโทษกัน ทะเลาะกัน และการต่อสู้กันด้วยเกมการเมือง เพราะสมุทัยแห่งวิกฤตการณ์มาจากหลายอย่างมาประจวบเหมาะจนเป็นกรรมรวม (collective กรรม) ของชาติ เช่น ความสบายแต่ครั้งโบราณทำให้ไม่ต้องคิดมากวัฒนธรรมและโครงสร้างอุปถัมภ์ที่ดำรงตนอยู่ช้านาน โครงสร้างอำนาจโยงโยอันเหนียวแน่นทำให้ปรับตัวได้ยาก โดยเฉพาะการไม่เกื้อกูลต่อการออกไปนอกกรอบเดิมหรือวัตรกรรมทางความคิดการศึกษาที่อ่อนแอเป็นต้น เหล่านี้ผนวกกันเป็นกรรมรวมของชาติที่ส่งให้เกิดวิกฤตการณ์ที่ยากต่อการแก้ไข

ที่ยากมากต่อการแก้ไขก็คือ วิธีคิดของคนไทย

เมื่อมีอะไรคนไทยมักคิดเฉพาะกรรมที่เป็นปัจเจกบุคคลเท่านั้น ไม่คิดถึงกรรมเชิงระบบ เมื่อคิดเฉพาะเรื่องบุคคลจึงเกิดสภาวะ “รอคนดี และตำทอ กันระงม” เราทำอย่างนี้มาช้านานแล้วก็ได้ผล

หนังสือพิมพ์ก็รายงานเรื่องใครว่าใครเสียเป็นส่วนใหญ่ขาดการสื่อความรู้เชิงระบบ เมื่อไม่มีความรู้เชิงระบบก็ไม่แก้ไขระบบ

ความหมกหมมของปัญหาที่ทับทวีมากขึ้นคนไทยจึงเป็นคนที่น่าสงสารที่สุด

ที่จริงคนไทยเป็นคนที่มีความดีหลายอย่างแต่ระบบที่ไม่ดีไม่ได้รับการแก้ไข เพราะคนไทยคิดเชิงระบบไม่เป็น

ฉะนั้นจุดสำคัญคือการเปลี่ยนวิธีคิดมาคิดเรื่องระบบให้มากขึ้นลดการ

ทะเลาะและด่าทอเรื่องตัวบุคคลลงมิได้แปลว่าเรื่องบุคคลไม่สำคัญแต่พูดเฉพาะเรื่องบุคคลโดยไม่แก้ไขระบบไม่มีวันสำเร็จ

เรื่องการเมือง ถ้าเอาแต่บ่นด่านักการเมือง โดยไม่สนใจระบบว่า ระบบการเมืองอะไรที่ทำให้ให้นักการเมืองเป็นอย่างนั้น จะแก้ไขการเมืองได้ยาก การปฏิรูปการเมืองเป็นการปฏิรูประบบหรือกลไกอำนาจทางการเมือง

๔. การพัฒนาการเมืองกับการปฏิรูปการเมือง

เมื่อคำว่า “ปฏิรูปการเมือง” ได้รับความสนใจอย่างมาก ก็มีผู้ให้ความหมายและความสำคัญตามความเข้าใจและความคิดเห็นของตน เช่น

บางคนว่าการปฏิรูปการเมืองคือการพัฒนาจิตใจ

บางคนว่าควรแก้ปัญหาเศรษฐกิจของคนจน

บางคนว่าต้องพัฒนาการศึกษา แล้วการเมืองจะดีขึ้นเอง

บางคนว่าควรจะไปพูดถึงการกระจายอำนาจ

บางคนว่าควรพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

ฯลฯ

เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องสำคัญและต้องทำทั้งสิ้นแต่ถ้าเราลองให้คำนิยามคำว่า การพัฒนาการเมืองกับการปฏิรูปการเมืองให้ต่างกันจะเกิดประโยชน์ในเชิงปฏิบัติมากขึ้น

การพัฒนาการเมือง = การพัฒนาจิตใจ ขนบประเพณีประชาธิปไตย มาตรฐานทางจริยธรรมของนักการเมือง พัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจของคนจน การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน

การปฏิรูปการเมือง = การปฏิรูปกลไกอำนาจรัฐสูงสุด หรือระบบกลไกทางการเมืองระดับชาติ

ทุกคนมีสิทธิจะนิยามตามความเห็นของตน แต่ถ้าแยกตามข้างต้น จะมีประโยชน์เชิงปฏิบัติมากกว่า ถ้าไม่ระวังเอาการพัฒนาการเมืองมาเป็นการปฏิรูปการเมืองก็จะเข้าใจผิดและไม่เกิดการปฏิรูปการเมือง

อย่าไปเข้าใจผิดว่าพัฒนาการเมืองโดยไม่จำเป็นต้องปฏิรูปการเมืองแล้วจะแก้ปัญหาได้ มีตัวอย่างในต่างประเทศมากมายที่มีการพัฒนาการเมืองมาเป็นเวลานาน แต่เมื่อไม่ปฏิรูปการเมืองจึงนำไปสู่ปัญหาร้ายแรง เช่น เยอรมนี และฝรั่งเศส เป็นต้น ทั้งสองประเทศมีการพัฒนาไปมากมายทุกๆ ด้าน แต่เมื่อกลไกการเมืองระดับชาติไม่ถูกต้องก็เกิดเรื่อง เช่น ในเยอรมนีเกิดฮิตเลอร์และพรรคนาซีเข้ามายึดอำนาจทางระบบรัฐสภา ในฝรั่งเศสรัฐบาลอ่อนแอล้มลุกคลุกคลานแก้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องแอลจีเรียไม่ได้ สูญเสียชีวิตผู้คนจำนวนมาก และหวิดจะเกิดสงครามกลางเมือง จนกระทั่งไม่มีทางออกต้องไปเชิญนายพลเดอโกลมาปฏิรูปการเมืองเมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๕ นี้เอง ทั้งๆ ที่ฝรั่งเศสมีการปฏิวัติใหญ่ตั้งแต่เมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ โน่นแล้ว อิตาลีมีการออกกฎหมายกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นเมื่อ ๒๕ ปีที่แล้ว แต่กลไกการเมืองระดับชาติยังไม่ถูกต้องก็เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองจนกระทั่งการปฏิรูปการเมืองเป็นเรื่องหนีไม่พ้น

สหรัฐอเมริกามีรัฐธรรมนูญที่เป็นการปฏิรูปการเมืองมาแต่ต้นแต่ก็ต้องมีการปฏิรูปอีกเมื่อ ๑๐๐ ปีผ่านไป สวีเดน ญี่ปุ่น เกาหลี ล้วนต้องมีการปฏิรูปการเมืองทั้งสิ้น

แน่นอนการพัฒนาการเมืองช่วยให้การปฏิรูปการเมืองเป็นไปได้ง่ายขึ้น แต่ถ้าไปเข้าใจผิดว่าการพัฒนาการเมืองก็พอแล้ว หรือการพัฒนาการเมืองคือการปฏิรูปการเมืองก็จะทำให้เสียเวลาของชาติไปมาก

ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) ที่มอบให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรนั้นมี ๒ ประการคือ

๑. พัฒนาการเมือง และ
๒. ปฏิรูปการเมือง

การวิพากษ์วิจารณ์โดยบางท่านนั้นทำให้เราทราบว่าได้อ่านข้อเสนอของ คพป. หรือไม่ได้อ่านอย่างครบถ้วน

๕. การปฏิรูปการเมืองคือการมีระบบการจัดการที่ดี

ระบบการจัดการขององค์กรใดๆ มีความสำคัญมาก บริษัทใดมีระบบการจัดการที่ดีก็สงบเรียบร้อยเจริญ บริษัทใดที่มีระบบการจัดการที่ไม่ดีก็โกลาหลวุ่นวายขาดทุน

สมมุติว่ามีบริษัทพิศดารแห่งหนึ่ง มีการเลือกคนเข้ามาเป็นกรรมการบริษัทโดยสุดแต่ว่าใครจ่ายเงินให้ผู้ถือหุ้นมากกว่ากัน โดยไม่คำนึงถึงว่าใครซื่อสัตย์สุจริตหรือมีความสามารถหรือไม่ แล้วให้กรรมการบริษัทที่ได้มาโดยวิธีนี้เลือกกันเองไปเป็นผู้บริหารบริษัท แล้วให้ผู้บริหารบริษัทมีอำนาจทุกอย่างโดยไม่มีกรรมการอำนาจและตรวจสอบ เช่นว่าผู้บริหารเป็นผู้สั่งซื้อสินค้า ดูแลการเก็บสินค้า ขาย ดูแลเงินและดูแลบัญชี เหมามาหมดโดยคนๆ เดียวกัน อย่างนี้ต้องเกิดการโกงกันใหญ่โตเป็นประจำ เพราะระบบเปิดโอกาสให้โกงต่อให้พระสงฆ์มาทำงานในระบบที่ขาดการควบคุมก็เกิดเรื่อง บริษัทเช่นนี้จะโกลาหลไม่รู้จบ

ระบบการเมืองของเราคล้ายของบริษัทดังกล่าวข้างต้น จึงโกลาหลไม่รู้จบ และขาดประสิทธิภาพ

การปฏิรูปการเมือง คือการสร้างระบบการจัดการประเทศที่ดี โดย

๑. ปฏิรูประบบพรรคการเมือง และระบบการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้นักการเมืองที่ดี และลดการใช้จ่ายเงินเป็นใหญ่

๒. สร้างองค์กรอิสระเพื่อถ่วงดุล ตรวจสอบ ตลอดจนมีกระบวนการสอบสวนลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง(Impeachment) เพื่อให้การเมืองสะอาด และมีเสถียรภาพขึ้น

๓. ปฏิรูปกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้การเมืองในการแก้ปัญหาของประเทศ

ทั้งนี้เพื่อให้การเมืองสะอาดและมีประสิทธิภาพเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของมหาชน ตั้งอยู่ในฐานะที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ของประเทศได้

ใครเลยจะไม่อยากเห็นประเทศมีระบบการจัดการที่ดีและมีระบบคัดเลือกคนดีเข้ามาทำงาน มีระบบตรวจสอบไม่ให้เฉไฉออกนอกกลุ่มนอกทาง และสร้างมาตรการหนุนช่วยให้ทำงานได้ดีขึ้น

๖. ทิศทางการปฏิรูปการเมือง

ทิศทางการปฏิรูปการเมืองที่สำคัญที่สุดคือการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแท้ว่า การปฏิรูปการเมืองคืออะไร ไม่สร้างความไขว้เขว สับสน

อย่าเพิ่งไปทะเลาะกันถึงวิธีการก่อนที่จะทำความเข้าใจจริงๆ ว่าการปฏิรูปการเมืองคืออะไร หรือ ไปทะเลาะกันเรื่องทางเทคนิคเสียก่อน

ถ้าเข้าใจว่าการปฏิรูปการเมืองคือการปฏิรูประบบการจัดการประเทศก็จะมีความต้องการตรงกันมากขึ้น ทำให้ง่ายต่อการปฏิรูปมากขึ้น

การปฏิรูปการเมืองเป็นกระบวนการทางปัญญาและสันติวิธีปัญญานั้นต้องเป็นปัญญาที่ละเอียดประณีต ไม่ใช่โง่งน่างขาดความสมบูรณ์รอบคอบ

การปฏิรูปการเมืองจึงกำลังทดสอบและเป็นปัจจัยกำหนดอนาคตของสังคมไทย

การเมืองมาถึงทางตัน จะไม่ปฏิรูปก็ไม่มีทางออก แต่จะปฏิรูปก็ยาก เพราะต้องการทั้งปัญญาและมโนธรรม

ถ้าปฏิรูปไม่ได้บ้านเมืองอาจหลุดเข้าไปสู่ความรุนแรง แต่หวังว่าบัดนี้สังคมไทยได้ยินคำว่า **“ปฏิรูปการเมือง”** จนเกิดความจำทางสังคมได้พอแล้วว่า แม้เกิดวิกฤตการณ์ไม่มีทางออก ฟังทราบว่าไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรง แต่มีทางออกด้วยการปฏิรูปการเมือง